

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Tjänsteutlåtande

Dnr: 2017-3842

Sid 1 (25)

2017-03-07

Handläggare
Karin Neuhaus
Telefon: 08-508 288 03

Till
Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Blankett för rapportering av miljöprogrammets delmål – nämnd/bolag 2017 för miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Innehållsförteckning

Uppföljning av Stockholms miljöprogram 2016-2019	3
1.1 Staden ska verka för att utsläppen av växthusgaser minskar till högst 2,3 ton/ inv till år 2020.....	3
2.5 Fossil energi i transportsektorn ska minska.....	9
3.2 God status ska uppnås i Stadens vattenförekomster.....	12
4.1 Stadens verksamheter ska förebygga uppkomsten av avfall	17
5.4 Stadens anv. av kemiska produkter som innehåller utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen ska minska	18
5.5 Förekomst av hälsofarliga kemikalier i förskolemiljön ska minska.....	20
6.1 Radonhalten inomhus ska vara <200 Bq/m ³ luft i flerbostadsfastigheter och lokaler för arbetsplatser och undervisning.....	22
6.3 Bullernivåerna inomhus ska minska.....	24

Uppföljning av Stockholms miljöprogram 2016-2019

Miljöprogram - delmål:

1.1 Staden ska verka för att utsläppen av växthusgaser minskar till högst 2,3 ton/ inv till år 2020

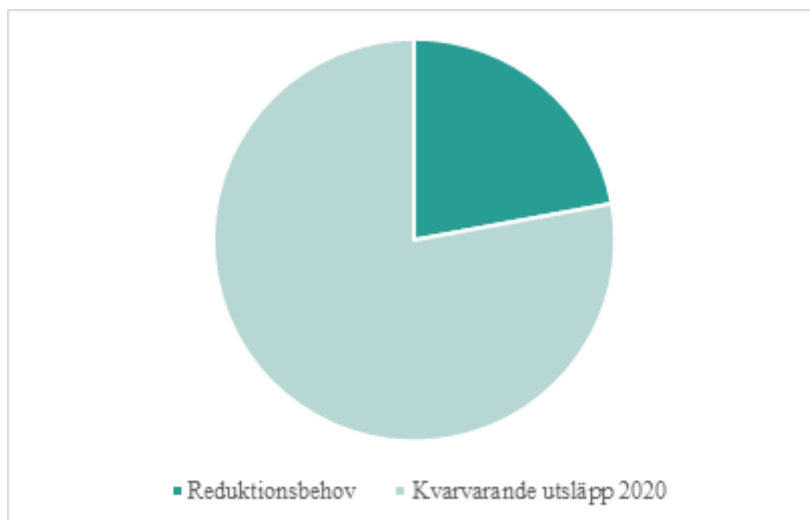
Målet bedöms helt uppfyllas under programperioden
(Miljö- och hälsoskyddsnämnden)

Analys

Miljöförvaltningens samlade prognos om delmålet verkar kunna uppnås till 2020

Målet till 2020 är relaterat till antalet invånare och har som basår 2012. Utsläppsnivån som ger målet 2,3 ton CO₂e ton per invånare 2020 har därför räknas upp från 2012 års nivå med den beräknande befolkningensmängden 2020 för att identifiera det totala reduktionsbehovet. Reduktionsbehovet till 2020 uppskattas vara omkring 650 000 ton CO₂e. Vilket är ca 22 procent av de förväntade utsläppen 2020.

För att nå målet att minska utsläppen till 2,3 ton CO₂e till 2020 ska staden genomföra åtgärder som minskar utsläppen med 533 000 ton CO₂e enligt stadens strategi för fossilbränslefritt Stockholm 2040.

Miljöförvaltningen bedömer att utsläppen med planerade åtgärder kommer att minska med 495 000-600 000 ton CO₂e jämfört med de 533 000 som planerats enligt Strategi för fossilbränslefritt Stockholm 2040.

Den återstående minskningen av CO₂e för att nå utsläppsnivån förväntas bl.a. ske genom energieffektiviseringar i hela byggnadsbeståndet i Stockholm samt minskade utsläpp från den nordiska elproduktionen.

Åtgärderna inom värmesektorn förväntas leda längre än beräknat och ökad användning av fossilfria bränslen i fordon förväntas leda till större reduktion än vad som antogs i klimatstrategin. Fortum Värme har beslutat att helt fasa ut kolet ur fjärrvärmeproduktionen till 2022. Trots det kan det behövas ytterligare åtgärder inom de områden där staden har rådighet.

Det beror framför allt på att biltrafiken ökat sedan basåret 2012.

Trots att reduktionen verkar bli lägre än planerat från biltrafiken på grund av ett större trafikarbete än planerat, så minskar utsläppen genom effektivare fordon och större genomslag av förnybara bränslen. I detta sammanhang har HVO (hydrolyserade vegetabiliska oljor) stor betydelse. Utvecklingen av HVO framöver är emellertid osäker varför ett intervall behövt redovisas. Se tabell nedan.

Åtgärd	Behov av reduktion ton CO ₂ e enligt strategi	Prognos till 2019 reduktion ton CO ₂ e)	Huvudansvarig
1) Åtgärder inom fjärrvärme	240 000	280 000-290 000	Fortum värme
2) Energieffektivisering i stadens fastigheter, samt energiproduktion baserad på solenergi	20 000	20 000	Stadens fastighetsbolagsstyrelser och Fastighetsnämnden
3) Energikrav i nyproduktion	25 000	25 000	Exploateringsnämnden
4) Minskad biltrafik	80 000	15 000-20 000	Trafiknämnden
5) Minskad fossilbränsleanvändning i transportsektorn	140 000	127 000-217 000	Miljö- och hälsoskyddsnämnden och kommunstyrelsen
6) Transportupphandling med klimatkrav i staden	8 000	8 000	Servicenämnden
7) Ökad biogasproduktion	20 000	20 000	Avfallsnämnden
Summa	533 000	495 000-600 000	

Nedan kommenteras de utsläppsåtgärder som enligt Strategi för fossilbränslefritt Stockholm 2040 behöver genomföras för att målet till 2020 skall nås.

1. Staden ska vidta åtgärder för att säkerställa ett fjärrvärmesystem som reducerar utsläppen av CO₂e med 240 000 ton.

Fortum Värme bedömer möjligheterna som goda att nå målet att minska utsläppen med 240 000 ton/år från 2012 års nivå till 2020, dock kommer utsläppen att variera över åren. Prognoseerna grundar sig på ett normalt år, d.v.s. med normal drift och normal temperatur.

Prognosen för 2017 är en minskning med 280 000 ton relativt 2012. Prognosen för 2017-2020 är att ytterligare kundanläggningar med fossila alternativ kommer anslutas.

Uppskattningsvis kommer nyanslutningar ge ytterligare en reduktion på sammanlagt ca 10 000 ton/år.

Beräkningarna att reducera utsläppen är uppdelade på Fortums egna verksamheten (173 000 ton) och utsläppen hos Fortums kunder (67 000 ton). Enligt Fortums uppskattningar kan fler kunder som idag har fossil uppvärmning komma att anslutas till fjärrvärmerna.

Ev. kommande etableringar av stora datorservrar där spillvärmen återanvänds för uppvärmning har inte beräknats. Datorservrar ökar elanvändningen, men minskar samtidigt behovet av fjärrvärmeproduktion.

2. Staden ska vidta åtgärder för energieffektivisering med tio procent som reducerar utsläppen av CO₂e med 20 000 ton.

I Strategi för fossilbränslefritt Stockholm 2040 står det att stadens verksamheter ska minska utsläppen med 20 000 ton CO₂e genom energieffektivisering fram till 2020 från 2015 års nivå. Reduktionen förväntas ske genom energieffektiviseringar i stadens fastighetsbestånd och då framför allt genom att minska uppvärmningsbehovet. Ett minskat uppvärmningsbehov leder till att en mindre mängd värme behöver produceras vilket i sin tur leder till minskade utsläpp av växthusgaser.

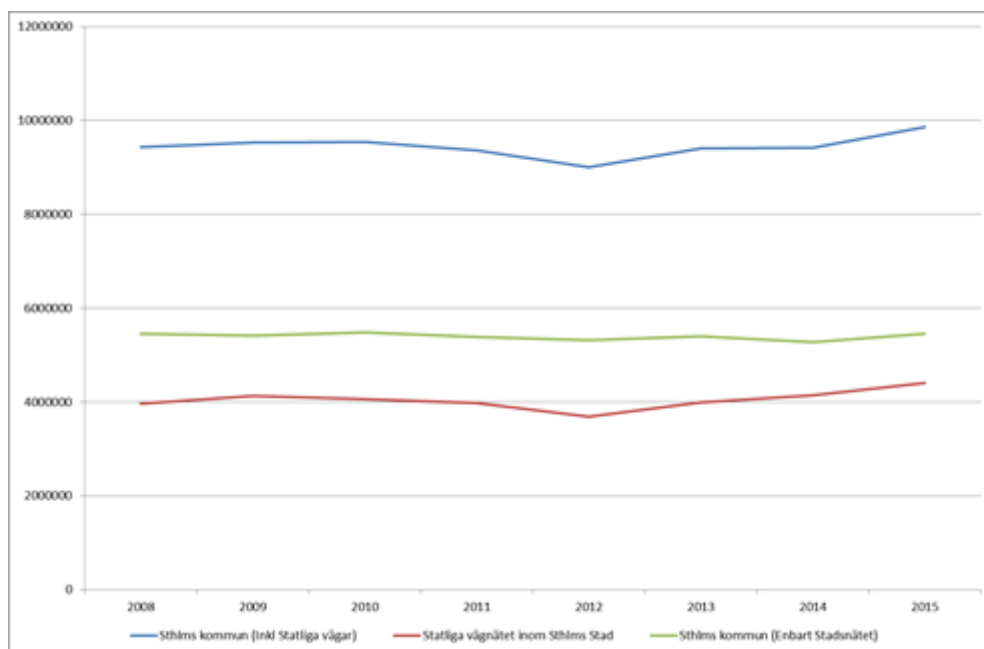
Under 2016 har mängden köpt energi för uppvärmning ökat något i jämförelse med 2015 eftersom stadens verksamheter vuxit i och med en växande stad.

3. Staden ska vidta åtgärder för att ställa krav på att energianvändningen i nyproducerade byggnader på av staden anvisad mark ska vara högst 55 kWh/m² som reducerar utsläppen av CO₂e med 25 000 ton

Energikraven på 55 kWh/m² (införda 2012-07-01) kommer att börja följas upp under 2017. De långa ledtiderna beror på att kraven ställs i markupplåtelseavtal och att mätning av energiprestanda ska ske efter två eldningsår.

Enligt exploateringskontoret ställs krav vid alla markupplåtelse avtal vilket bedöms leda till en minskning med 25 000 ton CO₂e.

4. Staden ska vidta åtgärder för att minska biltrafiken som reducerar utsläppen av CO₂e med 80 000 ton

Fordons km/vardagsdygn.

Reduktionen på 80 000 ton CO₂e är beräknad utifrån att trafikarbetet ska ligga kvar på 2012 års nivå och inte öka med befolkningstillväxten.

Vägrtrafiken har ökat mellan 2012 och 2015, enligt prognos även under 2016. Trafikkontoret tror inte att målet om minskat trafikarbete kommer kunna uppnås med hittills beslutade

åtgärder. Men på grund av att trafikutvecklingen förväntas bli lägre än befolkningstillväxten beräknas upp till en fjärdedel av åtagandet att klaras, d.v.s. 15 000 – 20 000 ton

Bakomliggande orsaker till varför trafikkontoret förväntar sig att trafiken kommer fortsätta att öka är inflyttning, ekonomisk tillväxt, låga och stabila drivmedelspriser, effektivare motorer som blir billigare i drift (bränslekostnad) samt ökad motorvägskapacitet på både E4, E18 och Norra länken.

5. Staden ska vidta åtgärder för att minska den fossila energianvändningen i vägtrafiksektorn som reducerar utsläppen av CO₂e med 140 000 ton

Bedömningen är att utsläppen av CO₂e minskat med 145 000 ton mellan 2012 och 2015. Det innebär att målet redan har nåtts. Det finns indikationer på att utsläppen har fortsatt att minska under 2016 till följd av förnybara drivmedel och energieffektiviseringar i fordonsparken.

Prognosen är beroende av tillgången på biobränslet HVO bl.a. på grund av ökad efterfrågan. En motverkande faktor för ökad produktion är EUs regelverk som begränsar användningen av grödor för framställning av biobränslen. På grund av de stora osäkerheter som råder kan vi förvänta oss en reduktion på 127 000 - 217 000 ton CO₂e till 2020.

Om målet säkert ska nås är arbetet med att öka användningen av etanol, biogas och el som fordonsbränsle viktigt.

6. Staden ska vidta åtgärder för att uppnå climateffektiva transporter i stadens organisation som reducerar utsläppen av CO₂e med 8 000 ton

Serviceförvaltningen ställer krav på transporter enligt de riktlinjer som de främst får ifrån miljöbilsenheten på miljöförvaltningen.

Staden har sannolikt sparat minst 1500 ton CO₂e av de 8000 ton som är målet. Detta genom krav på transporter i framför allt Livsmedelsupphandlingen.

Under 2015 har inte så många avtal hunnit förnyas hos serviceförvaltningen och Sthlm Vatten och Avfall. Bedömningen är att målet på 8000 ton CO₂e kommer att uppnås.

Ett hinder för utvecklingen kan vara begränsningen av HVO. Vi kan inte enbart lösa upphandlingskraven med övergång till HVO, då det är större efterfrågan än tillgång i Sverige på HVO utan palmolja. Det kan innebära att betalningsviljan för HVO behöver öka.

7. Staden ska vidta åtgärder för ökad biogasproduktion som reducerar utsläppen av CO₂e med 20 000 ton

Om matavfallsinsamlingen ökar till 70 % och allt går till biogas beräknas det leda till en minskning av CO₂e utsläppen med 20 000 ton i Stockholm stad. Stockholm Vatten och Avfall räknar med att målet kommer att klaras även med en viss förskjutning av etappmålen för matinsamling enl. nedan.

2 017	30 %
2 018	40 %
2 019	55 %
2 020	70 %

Det finns farhågor om att detaljplaneprocessen avseende sorteringsanläggningen i Högdalen

kommer att dra ut på tiden men bör inte föranleda någon justering förrän det är ett faktum enligt Stockholm Vatten Avfall.

Verken i Bromma och Henriksdal producerar biogas i form av rågas (60-65 % metan) och Scandinavian Biogas Fuels uppgraderar den till fordonsgas (97 % metan). Ökad produktion 2012-2016 samt prognos för produktionen anges i tabell nedan.

	2012	2016	Prognos 2019
Bromma	4,0	4,1	4,4
Henriksdal	12,3	14,8	18

Miljöförvaltningens bedömning om delmålet bör skärpas eller på annat sätt revideras

Åtgärderna inom värmesektorn leder längre än beräknat och ökad användning av fossilfria bränslen i fordon kan leda till större reduktion än vad som antogs i klimatstrategin. Detta antyder att en viss skärpning av målet skulle kunna övervägas. En utveckling som går i motsatt riktning är dock att biltrafiken ökat sedan basåret 2012. Vad gäller övriga utsläppsminskningar utanför stadens rådighet, t.ex. energieffektiviseringen i bebyggelsen och utsläppen från den nordiska elproduktionen saknas ännu delar av de statistiska underlagen. Det gör att det är för tidigt att föreslå en skärpning av målet men att det kan bli aktuellt när mer statistik kommit in och en säkrare prognos kan göras utifrån kommande beräkningar av de totala utsläppen.

Vad olika nämnder rapporterat att de gjort för att uppnå delmålet (en sammanfattning)

Enligt Fortum Värme beror minskningarna av utsläppen från den egna produktionen främst på att det nya kraftvärmeverket KVV8 tagits i drift. Hos kunderna har fossila alternativ ersatts med fjärrvärme.

Enligt stadens bolag och förvaltningar som äger och förvaltar fastigheter är det deras systematiska arbete och kartläggningar som leder till att energieffektiviseringsåtgärder genomförs i tillräckligt stor omfattning. Åtgärder genomförs vid investerings- eller reinvesteringsprojekt och genom att optimera byggnadernas drift.

Staden ställer energikrav på 55 kWh/m² vid alla markanvisningar sedan 2012 enligt exploateringsnämnden.

Enligt trafikkontoret är det för tidigt att säga något om effekten av ändrade parkeringsregler. Utvärderingen är mer långsiktig och fokuserar på belägningsgrad, söktrafik och ett ”underlag” för bedömning av vägtrafikarbete.

När trängselskatten infördes sjönk passagerna över innerstadssnittet med 15-20% och har hållit sig kring den nivån. Passagerna över regioncentrumsnittet slutade att öka och höll sig kring 2007 års nivå fram till 2014/2015 då de ökade kraftigt. Ökningen har fortsatt under 2016. Passagerna över Saltsjö-Mälarsnittet har minskat trafikarbetet innanför tullarna, men det har ökat på Essingeleden. Nettoförändringen är dock negativ. En tolkning är att den trafik som rör sig i båda regionhalvorna (Norr/Söder) har minskat totalt, och förskjutits till Essingeleden. Sannolikt har arbetena vid Slussen och i city också bidragit till detta. Inom respektive regionhalva (där resorna inte berörs av trängselskatt på varken Essingeleden eller innerstaden) ökar trafiken.

Miljöförvaltningen uppger att ett viktigt arbete för att minska användningen av fossila

bränslen som fordonsbränsle har varit att arbeta för ökad andel elbilar i Stockholm. Nu pågår arbetet med att bygga ut ladd-infrastrukturen i Stockholm stad.

Serviceförvaltningen rapporterar att de ställer krav på transporter enligt de riktlinjer som de främst får ifrån miljöbilsenheten på miljöförvaltningen.

Miljöförvaltningens bedömning av vad som skulle behöva göras ytterligare för att nå delmålet och vilken nämnd eller bolag som borde ansvara för respektive åtgärd

På grund av stora osäkerheter främst när det gäller tillgången på miljöbränslet HVO för fordon. Är det svårt att avgöra om ytterligare åtgärder kommer att behövas.

Det är dock av stor vikt att identifiera ytterligare åtgärder som leder till att biltrafiken inte fortsätter att öka.

I avstämningsärendet för 2017 anges bl.a. att bostadsbolagen ska ta fram en gemensam strategi för att bidra till stadens mål och delmål om ett fossilbränslefritt Stockholm 2040. En gemensam strategi bör underlätta att identifiera de mest kostnadseffektiva åtgärderna för att nå målet. Ett viktigt underlag för strategierna torde vara de energikartläggningar enligt Energikartläggningsslagen som pågår och där de mest kostnadseffektiva åtgärderna ska identifieras.

Status	Indikator	Enhet	Utfall 2016	Utfall 2017	Utfall 2018	Utfall 2019
	Växthusgasutsläpp per invånare (ton CO ₂ e per invånare)	Miljö- och hälsoskyddsnämnden	2,5 Ton CO ₂ / inv			

Status	Aktivitet	Avvikelse	Enhet
	Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska bistå Stockholm Vatten AB med information för att underlätta driften av Glashuset som center för information om stadens miljö- och klimatarbete.		Miljö- och hälsoskyddsnämnden
	Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska medverka i kommunstyrelsens arbete med att utreda hur metoder för livscykelanalys kan bidra till hållbar utveckling.		Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljöprogram - delmål:

2.5 Fossil energi i transportsektorn ska minska

Målet bedöms helt uppfyllas under programperioden
(Miljö- och hälsoskyddsnämnden)

Analys

Miljöförvaltningens samlade prognos om delmålet verkar kunna uppnås till 2020

Uppföljningen och miljöprogrammet fokuserar på vägtransporter som står för det största transportarbetet och de största utsläppen i staden.

Fossil energi till vägtransporter har successivt minskat. Mellan åren 2012-2015 (2015 är det senaste året som miljöförvaltningen har ett framräknat värde för) har den fossila energin till vägtrafiken i länet (som är det område som följs upp) minskat från 10,4 TWh till 8,9 TWh. Det är HVO (Hydrogenated Vegetable Oil, en syntetisk diesel från bioråvara) som står för den största andelen (nästan 2/3) av den förnybara energin, som totalt låg på ca 24 % år 2015.

Den totala energin till trafiken för 2015 (senaste tillgängliga statistik) ligger dock på samma nivå som 2012 års siffror (11,7 TWh). Trafikarbetet i Stockholms stad har ökat sedan 2012 vilket motverkas av allt bränslesnålare fordon. Eftersom fordonen dessutom allt mer kör på förnybara bränslen minskar utsläppen från transportsektorn.

Siffror för 2016 kan presenteras först i december 2017.

Bedömningen är att fossil energi för 2016 ligger något lägre än 2015. Mängden HVO till vägtrafiken i Sverige (och analogt sannolikt även Stockholmsområdet) har ökat mellan 2015 och 2016 (jan-okt 2016 låg 50 % högre än motsvarande period 2015[1]).

Framöver bedömer miljöförvaltningen att HVO-användningen i Stockholm kommer att plana ut, eller möjligen minska eftersom efterfrågan på icke palmoljebaserad HVO i Sverige är nu större än tillgången.

Eftersom konkurrensen om befintlig HVO hårdnar blir det än viktigare att flottan byts ut till andra fordon än dieselfordon. Just nu är dock trenden att andelen dieselmotorer bland personbilar ökar i länet.

Miljöförvaltningens bedömning i nuläget är att målet, om att *Fossil energi i transportsektorn ska minska*, kan uppnås till 2020.

[1] Enligt tidningen Trailer nr 2 2017, uttalande från Ulf Swahn, VD för SPBI

Miljöförvaltningens bedömning om delmålet bör skärpas eller på annat sätt revideras

Mot bakgrund av att de fossila drivmedlen faktiskt minskar i staden anser miljöförvaltningen att målet bör kvarstå.

Vad olika nämnder rapporterat att de gjort för att uppnå delmålet (en sammanfattning)

Trafikkontoret har uppföljningsansvar för målet att trafiken ska minska och miljöförvaltningen har uppföljningsansvar för att fossil energi i vägtrafiken ska minska. Det senare målet är beroende av det första.

Sammanfattning av rapporter från nämnder och styrelser:

- **Trafiknämnden** har under 2016 fortsatt arbetet med utbyggnad av laddinfrastruktur i samarbete med näringslivet. Under året har förutsättningarna för laddgator för normalladdning utretts och ärendet behandlades av nämnden i december. De första laddgatorna planeras komma upp under våren 2017. Ett förslag till långsiktigt mål för laddinfrastrukturen är framtaget och kommer att nämndbehandlas i början av 2017. Kontoret samarbetar med miljöförvaltningen för att utveckla de gemensamma kraven vid upphandling till att även inkludera klimataspekter.
- **Servicenämnden** genomför centralupphandlingar och samordnade upphandlingar på transport- och fordonsområdet i vilka det fortlöpande ställs miljökrav i enlighet med stadens miljöprogram. För att säkerställa kvaliteten vad gäller kravställning och uppföljning av miljökrav i de ingångna avtalen, samarbetar upphandlingsavdelningen med miljöförvaltningen. Ett arbete med att utreda förutsättningar för samlastning av stadens egna varuleveranser resulterade i en lägesrapport som presenterats för servicenämnden i augusti och för trafiknämnden i juni. Frågan kommer att utredas vidare i enlighet med beslut i stadens budget 2017.
- **Styrelse för Stockholm Vatten och Avfall** har nästan uppfyllt målet enligt Klimatstrategin för biogasproduktion 2016.
- **Styrelsen för Stockholms Hamnar** byter successivt ut sina egna fordon mot mer energieffektiva, ställer krav i upphandlingar där så är möjligt och är inblandade i arbete och studier för att möjliggöra överflyttning av gods från väg till sjö, samt öka pendelbåtstrafiken. Dessutom har de slutfört förlängning av industrispår som en del av Värtabanan till Energihamnen Fortum och byggt anläggningar för el-anslutning av fartyg i Värtahamnen samt påbörjat utbildning i sparsam körning för truckförare vid Containerterminalen

Många förvaltningar och bolag arbetar också med sin egen fordonsflotta och sina egna resor, samt har cyklar att tillgå. *Exempelvis:*

- **Spånga Tensta stadsdelsnämnd** har införskaffat nya elcyklar till förvaltningshuset som komplement till de cyklar som redan finns och som flitigt används. Andelen laddningsbara elbilar har ökat till 17,6 procent i nämnden och när nya fordon skaffas ska dessa vara elbilar.
- **Hässelby-Vällingbys stadsdelsnämnd** har arbetat med att minska och samordna fordonsparken samt ersätta med miljöklassade bilar fortsätter i den takt som medges utifrån tecknade avtal. Verksamheterna använder i allt större utsträckning de elcyklar som köpts in i stället för att som tidigare använda bil vid transporter inom stadsdelsområdet. Förvaltningen har deltagit i referensgruppen inför stadens fordonsupphandling som kommer att inkludera bilpool, leasingbilar och administration. Upphandlingen kommer innebära att det blir enklare för verksamheten att välja miljöeffektiva transporter.
- **SISAB** har fortsatt implementera SISAB:s rese- och mötespolicy antagen 2014, vilket bland annat innebär utökad bilpool, att företagsbilar är supermiljöbilar samt erbjuda subventionerat årskort på Stockholms lokaltrafik till anställda.

Miljöförvaltningens bedömning av vad som skulle behöva göras ytterligare för att nå delmålet och vilken nämnd eller bolag som borde ansvara för respektive åtgärd

Trafikarbetet behöver minska eftersom ett ökat trafikarbete, så länge det inte uteslutande görs med fordon som går på förnybar energi, motverkar måluppfyllelse. Målet om att minska trafikarbetet ligger på Trafikkontoret.

Det finns behov av förstärkta resurser till att kunna ge stöd om miljöfrågor vid upphandling av transporter inom staden, dels till serviceförvaltningen, men också alla övriga upphandlande förvaltningar och bolag. Att formulera rätt kravnivå på transporterna dels för varuleveranser, dels för entreprenader är drivande för utvecklingen. Uppföljning är nödvändig.

Stadens ledning behöver snart tydligt kommunicera till allmänheten att fossilfrihet ska gälla redan 2040. Så att detta blir tydligt för privatpersoner och företag.

Drivmedelstillgången är en begränsning. Här arbetar miljöförvaltningen redan brett:

- **RME och HVO:** Staden bör arbeta med att försöka påverka EU:s lagstiftning för att tillåta biodrivmedel från åker och skog i större utsträckning än idag. Miljöförvaltningen är redan involverad i ett sådant arbete.
- **Biogas:** Staden ska under 2017 utreda hur tillgången ska säkerställas som en del av klimatstrategin.
- **Etanol:** det råder ingen brist på etanol, men det finns ingen stor efterfrågan. Ytterligare kampanjer för att höja etanolens anseende kan vara nödvändigt. EU-projektansökan för att testa ny etanollastbil från Scania är under behandling.
- **Laddinfrastruktur:** En plan för laddinfrastrukturen har utarbetats till MHN och TN i mars 2017. Arbetet fokuserar nu på genomförande av planen.

Statu s	Indikator	Enhet	Utfall 2016	Utfall 2017	Utfall 2018	Utfall 2019
— 	Andel sålda förnybara drivmedel av totalt sålda drivmedel i länet per år.	Miljö- och hälsoskyddsnäm nden				
—	Sålda fossila bränslen (TWh)	Miljö- och hälsoskyddsnäm nden				

Miljöprogram - delmål:

3.2 God status ska uppnås i Stadens vattenförekomster

Målet bedöms delvis uppfyllas under
programperioden (Miljö- och hälsoskyddsnämnden)

Analys

Miljöförvaltningens samlade prognos om delmålet verkar kunna uppnås till 2020

Miljöförvaltningen bedömer att arbetet för att nå god vattenstatus i stadens alla vattenförekomster är på god väg tack vare de projekt som miljöförvaltningen driver samt de verktyg som är framtagna för att stimulera ett effektivt åtgärdsgenomförande och en stadsplanering som i sin tur bidrar till att miljökvalitetsnormerna kan följas.

Miljöförvaltningens bedömning om delmålet bör skärpas eller på annat sätt revideras

Delmålet är väl formulerat och behöver inte skärpas eller revideras. Däremot behöver uppföljningen bli tydligare och mer ändamålsenlig så att det framgår hur respektive genomförandeansvarig förvaltning arbetar med ett praktiskt åtgärdsgenomförande och stadsplanering i syfte att nå miljökvalitetsnormerna. Detta ska rapporteras på aktivitetsnivå i ILS.

Vad olika nämnder rapporterat att de gjort för att uppnå delmålet (en sammanfattning)

Miljöförvaltningen ansvarar för samordning, planering och projektledning för framtagande av lokala åtgärdsprogram för stadens vattenförekomster. Arbetet sker i nära samarbete med framförallt Stockholm Vatten och Avfall, andra kommuner samt vattensamarbeten.

Miljöförvaltningen vill särskilt lyfta fram följande:

- För att nå delmålet har Miljöförvaltningen arbetat med att förbättra processerna för genomförande av åtgärder.
- Lokala åtgärdsprogram för Ballstaån och Brunnsviken har i stort sett färdigställts under året. Dessutom har lokala åtgärdsprogram för ytterligare nio vattenförekomster påbörjats.
- Miljöförvaltningen har i samverkan med Stockholm Vatten och Avfall påbörjat arbetet med ytterligare nio vattenförekomster samt genomfört och påbörjat ett antal viktiga projekt av strategisk betydelse; utredning av värdet av Stockholms vatten, undersökning av biocidfärg på båtbottnar i båtklubbar i Mälaren, utredning av förbättring av funktionerna hos dagvattendamm i Kräppladiket och Hjulsta vattenpark, plan för uppföljning av effekter av genomförda åtgärder, särskild utredning av fosforfraktionering samt miljögifter och metaller i sediment i prioriterade vattenförekomster samt framtagande av riktlinjer för dagvatten från miljöfarlig verksamhet.
- En särskild utredning för fällning av fosforrika sediment i Brunnsviken har genomförts. Resultaten från denna ska lyftas inför politisk behandling under 2017.
- En nämndövergripande arbetsgrupp har tagit fram nya vägledningar för dagvattenhantering för parkeringsytor och i kvartersmark. Dessutom har ett övergripande åtgärdsåtgärdsprogram tagits fram. Dessa ska användas vid ny- och ombyggnation för att främja en hållbar dagvattenhantering.

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggnadsnämnden utvecklar successivt arbetet med implementeringen av stadens miljöprogram. För vattenrelaterade frågor eftersträvar nämnden, såväl i den översiktliga planeringen som vid områdesplanering och detaljplanering, att tydligare lyfta fram betydelsen av vattenrelaterade frågor.

Under 2016 har uppdateringen av stadens översiktsplan fortskridit. En tydligare koppling har eftersträvat till stadens styrdokument med vattenrelaterade teman främst Stockholms dagvattenstrategi, Handlingsplan för god vattenstatus samt miljöprogrammets delmål 3.2. Fokus är också på strategier som syftar till att stärka och utveckla gröna och blå funktioner i stadsmiljön som grund för urbana ekosystemtjänster. Hur planeringens olika skeden kan möta vattenförvaltningens krav om att följa miljökvalitetsnormer för vatten har varit en central fråga.

Nämnden har deltagit i det fortsatta samarbetet med att utveckla stadens dagvattenstrategi med kunskapsunderlag och planeringsverktyg för att möta kraven på bl.a. rening av dagvatten. Som en följd av detta godkände nämnden i november 2016, i likhet med övriga tekniska nämnder samt Stockholm Vatten AB:s styrelse, åtgärdsått samt riktlinjer för hållbar dagvattenhantering på kvartermark respektive parkeringsytor. Nämnden har också deltagit i arbetet med de lokala åtgärdsplaner som fram till 2018 ska utarbetas för att ange hur god vattenstatus nås i stadens vattenförekomster.

Planeringens olika skeden och lagstiftning behöver beakta nya riktlinjer och planeringsförutsättningar med avseende på vattenrelaterade teman. Arbetet med att utveckla arbetssätt och processer har inletts. Befintliga planeringsstöd, t ex handböcker och mallar, planeras att utvecklas. Att genomföra kompetenshöjande insatser kommer att vara av betydelse.

Trafiknämnden

- Deltar i samordningsgrupp och styrgrupp för Handlingsplan för god vattenstatus
- Deltar i referensgrupper för lokala åtgärdsprogram
- Deltar i projekt och samarbeten där dagvatten- och vattenfrågor är en del och där vi har en roll
- Anlägger trädplanteringar för gatuträd (Skelettjordar) som i många fall har funktion för dagvattenhantering
- Målsättningen är genomföra några projekt inom klimatmiljarden dvs innovationsprojekt för att utveckla metoder i befintlig miljö.
- Stockholm Vatten AB ska i samverkan med trafiknämnden miljö- och hälsoskyddsnämnden, exploateringsnämnden och Stockholm Parkering AB genomföra pilotprojekt med hållbara dagvattenlösningar.
- Genom förebyggande åtgärder och omsorgsfull drift minskar trafikens och verksamhetens påverkan på mark och vatten.
- Trafikkontoret har åtagit sig att ta fram en vägledning för hantering av dagvatten på allmän platsmark

Fastighetsnämnden

- Förstärka och möjliggöra gröna strukturer och ekosystemtjänster i urban miljö och i naturområden.

Idrottsnämnden

- Idrottsnämnden bidrar till en hållbar miljö.
- Anlägga två latrintömningsstationer.
- Arbeta med att miljöcertifiera fritidsbåtar och följa upp användningen av spolplattorna.

Exploateringsnämnden

- Stockholm Vatten AB ska i samverkan med trafikinämnden miljö- och hälsoskyddsnämnden, exploateringsnämnden och Stockholm Parkering AB genomföra pilotprojekt med hållbara dagvattenlösningar.

Stockholm Vatten och Avfall

- Stockholm Vatten har aktivt arbetat att med hjälp av konsulter ta fram underlag till lokala åtgärdsprogram för vattenförekomsterna Judarn, Kyrksjön, Råcksta träsk, Långsjön och Trekanten. Under 2017 kommer respektive projektledare färdigställa utkast på lokala åtgärdsprogram för Judarn, Kyrksjön och Råcksta träsk som kan lyftas till styrgruppen för god vattenstatus.
- Gällande Långsjön och Trekanten kommer underlag från konsultuppdrag färdigställas först under 2017 och arbetat med att ta fram utkast på lokala åtgärdsprogram påbörjas av projektledare under 2017 och beräknas vara klara under 2018.
- Stockholm Vatten har även arbetat aktivt med att utreda möjligheten att genomföra de förslag på åtgärder som erhållit hittills. Under 2017 beräknas fem förstudier genomföras, främst för Bällstaån.

Östermalms stadsdelsnämnd

- Nämnden verkar för en hållbar mark- och vattenanvändning.

Hässelby Vällingby stadsdelsnämnd:

- Park- och naturmarksområden bidrar till en hållbar livsmiljö

Farsta stadsdelsnämnd

- Samverkan kommer att ske med andra nämnder om åtgärder för att hindra igenväxningen av Magelungen.

Norrmalms stadsdelsnämnd

- Sköta Bellevueparkens strandlinje mot Brunnsviken så att både rekreation och biologisk mångfald främjas.
- Utreda möjligheten till ökat lokalt omhändertagande av dagvatten (LOD) i varje parkupprustningsprojekt.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

- Arbetet med underlag för dagvattenhantering och bullerstudier för Rålambshovsparken har pågått i så kallade pilotstudier under året. Arbetet sker inom ramen för det stadsövergripande och Vinnova-finansierade projektet C/O City, som leds av miljöförvaltningen. Pilotstudierna väntas bli klara under våren 2017 och kommer att resultera i en vidare ansökan om medel för klimatinvesteringar till

dagvattenåtgärder i parken.

Enskede Årsta Vantörs stadsdelsnämnd

- På minst tre ställen i stadsdelen, har Stadsdelen avhjälpt större översvämningar på gång- och cykelvägar genom att gräva ner dagvattenkassetter för uppsamling, fördröjning och långsam infiltrering av vattenmassor i omgivande mark.
- Stadsdelen har även gjort mindre insatser för att få bort vattensamlingar på gångvägar, vid sittmöbler och på lekplatser. Då har man bytt ut befintlig beläggning mot mer dränerande material för att snabbare bli av med stående ytvatten.

Södermalms stadsdelsnämnd

- Säkerställa renhållning av dagvattenanläggningen vid Lugnets terrass

Älvsjö stadsdelsnämnd

- Åtgärd av vattenproblem i Bergtorpskärret och Långsjöbadet

Skärholmens stadsdelsnämnd

- Strandlinjen längs stadsdelsnämndsområdet hålls fri från skräp och miljöfarliga ämnen genom särskild städinsats längs hela sträckan tidig sommar samt höst.

Spånga Tensta stadsdelsnämnd

- Nämnden har en hållbar mark- och vattenanvändning

Miljöförvaltningens bedömning av vad som skulle behöva göras ytterligare för att nå delmålet och vilken nämnd eller bolag som borde ansvara för respektive åtgärd

Det krävs ytterligare ansträngningar vad gäller samverkan mellan olika verksamheter i staden för att nå delmålet. Med tanke på det omfattande bostadsmålet finns ett starkt behov av lösningsorienterade arbetssätt på dagvattensidan liksom att vidareutveckla samarbetsformerna för vattenrelaterade frågor.

För att nå målet krävs det dock att stadens samtliga fackförvaltningar och bolag arbetar aktivt med att införliva dagvattenstrategin, de vägledningar som har tagits fram samt åtgärds måttet i den löpande verksamheten. Det är endast genom att en långsiktigt hållbar dagvattenhantering blir en naturlig del av stadsbyggnadsprocessen och finnas med från början till slut, som utsläppen av förorenat dagvatten kan minska i sådan grad att god status kan uppnås.

Vidare behövs resursförstärkning hos främst exploateringskontoret, trafikkontoret, stadsdelsnämnderna samt Stockholm Vatten och Avfall för att söka medel och genomföra de fysiska åtgärder som tas fram inom ramen för de lokala åtgärdsprogrammen.

Handlingsplanen för god vattenstatus samt Dagvattenstrategin inklusive Riktlinjer och Åtgärds mått är framtaget och tillgängligt i åtgärdsarbetet och i stadsplanering och stadsbyggnad. Lokala åtgärdsprogram med förslag till åtgärder kommer att finnas i god tid innan 2020. Sammantaget finns kunskap och verktyg för att delmålet ska kunna nås, men det praktiska genomförandet med stöd av tillgängliga verktyg behöver öka för att målet ska kunna nås.

Organisationen och ansvarsfördelningen för ett effektivt åtgärds genomförande och en stadsplanering som tillser att MKN kan följas behöver ses över och stärkas i de kritiska

momenten, som exempelvis detaljplanering och bygglovshantering.

Ansvarsfördelningen mellan exploateringskontoret, trafikkontoret och Stockholm Vatten behöver lösas på objektsnivå. Det behöver tydligt framgå vem som har ansvar för såväl investering som drift för samtliga dagvattenlösningar som används eller kommer att användas i staden. Detta behöver regleras i den så kallade gränssnittslistan och uppdateras löpande. Gränssnittslistan bör dessutom beslutas av hårda förvaltningschefsggruppen och få offentlig status som ett styrdokument i staden.

Uppföljningsinsatser kommer att behöva betonas från stadens sida för att säkerställa att dagvattenlösningar genomförs på planerat sätt i exploateringsprojekten. Det är lämpligt att exploaterings-nämnden ansvarar för en sådan uppföljning.

Stockholm Vatten har analyserat riskerna för arbetet med lokala åtgärdsprogram och det finns ett antal stora risker som behöver hanteras, bland annat:

- Platsbrist i staden. Målet med att nå god vattenstatus genom att implementera vissa åtgärder står i konflikt med utbyggnad av bostäder och övriga stadsfunktioner.
- Otillräckliga organisationer i den mening att det lider brist på konsulter och entreprenörer som kan genomföra åtgärder, likaså funktioner inom staden och Länsstyrelsen, exempelvis gällande tillsyn och projektledare.
- Rådighet över mark saknas för LÅP-projektet, många grannkommuner är delvis ansvariga för att minska belastning i gränsöverskridande vatten. Problem gällande rådighet gäller även inom staden.

Vidare ser stadsdelsnämnderna ett ökat behov av lokalt omhändertagande av dagvatten eftersom vädret blir mer extremt, långvarig torka följs av skyfall där marken inte hinner absorbera vattenmassorna som kommer. Staden kommer behöva byta ut markbeläggning mot mer dränerande material. På många platser kommer staden att behöva skapa anläggningar för att leda bort vatten från hårdgjorda ytor till preparerade växtbäddar som klarar ta emot vattnet.

Statu s	Indikator	Enhet	Utfall 2016	Utfall 2017	Utfall 2018	Utfall 2019
	Andel vattenförekomster som följer miljö kvalitetsnormerna för ekologisk status	Miljö- och hälsoskyddsnämnden	26 %			
	Andel vattenförekomster som följer miljö kvalitetsnormerna för kemisk status.	Miljö- och hälsoskyddsnämnden				

Miljöprogram - delmål:

4.1 Stadens verksamheter ska förebygga uppkomsten av avfall

Målet bedöms helt uppfyllas under programperioden
(Miljö- och hälsoskyddsnämnden)

Analys

Miljöförvaltningens samlade prognos om delmålet verkar kunna uppnås till 2020

Bedömningen är att delmålet kommer att uppnås till 2020. Några förvaltningar/bolag har redan, på ett konkret sätt, implementerat arbetssätt och rutiner för att minska uppkomsten av avfall, som exempel att minska engångsartiklar och anslutit sig till återbruksfunktionen Stocket. Andra förvaltningar/bolag har bland annat tagit fram handlingsplaner, utbildat personal i att minska avfall och stimulerar till återbruk och återvinning.

Miljöförvaltningens bedömning om delmålet bör skärpas eller på annat sätt revideras

Bedömningen är att delmålet inte behöver skärpas eller på annat sätt revideras.

Vad olika nämnder rapporterat att de gjort för att uppnå delmålet (en sammanfattning)

Flera nämnder/bolag (exploaterings-, fastighets-, idrotts-, kultur-, miljö – och hälsoskydds-, kyrkogårds-, service-, social-, trafik-, utbildning-, och vissa stadsdelsnämnder samt Svenska bostäder, Stockholmshem, Stockholm vatten m.fl.) har kort rapporterat vad man gör för att förebygga uppkomsten av avfall.

Aktiviteter som nämnderna/bolagen har vidtagit under 2016 för att förebygga uppkomsten av avfall är bland annat att upprätta interna avfallsplaner, införa Stocket, införa minskad användning av engångsartiklar, utföra riktade informationsinsatser gentemot medborgarna, bedriva tillsyn på verksamheter i syfte att införa matavfallsinsamling, informera skolungdomar, återanvända inventarier, planera inköp för att minska förpackningar och onödigt emballage samt införa matavfallssortering.

Miljöförvaltningens bedömning av vad som skulle behöva göras ytterligare för att nå delmålet och vilken nämnd eller bolag som borde ansvara för respektive åtgärd

Många av stadens förvaltningar och bolag verkar sakna egna nämndsmål och indikatorer för att säkerställa att organisationen kan uppfylla delmålet. Samtliga nämnder och bolag ska enligt KF:s beslut skapa egna nämndsmål och aktiviteter för att säkerställa att delmålet uppnås. Det kan dock vara svårt för de nämnder som inte ger upphov till så mycket avfall att ha egna nämndsmål. Men dessa bör i vart fall ha aktiviteter som går att följa upp.

Miljöprogram - delmål:

5.4 Stadens anv. av kemiska produkter som innehåller utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen ska minska

Målet bedöms helt uppfyllas under programperioden (Miljö- och hälsoskyddsnämnden)

Analys

Miljöförvaltningens samlade prognos om delmålet verkar kunna uppnås till 2020

En minskning av användningen av kemiska produkter som innehåller utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen kommer säkerligen att ske till 2020. Dock är omfattningen av minskningen svår att uppskatta i dagsläget eftersom det saknas en översikt av hur stor dagens användning är.

Serviceförvaltningen har med stöd av miljöförvaltningen upphandlat ett kemikaliehanteringssystem (Chemsoft) under 2016 och ett pilotprojekt har genomförts implementera systemet i två förvaltningar och två bolag. Pilotprojektet beräknas avslutas i mitten av februari 2017 och därefter ska systemet införas i resten av stadens verksamheter.

I systemet kan stadens verksamheter rapportera sin användning av kemiska produkter och systemet indikerar tydligt om verksamheten har en produkt som innehåller något utfasningsämne (röd triangel) eller prioriterat riskminskningsämne (gul triangel).

Målet är att alla stadens verksamheter ska ha infört systemet under 2017 så att en nollmätning av användningen av kemiska produkter innehållande utfasnings- eller riskminskningsämnen kan genomföras.

Efter nollmätningen kan en bättre prognos av hur stor den minskade användningen av kemiska produkter innehållande utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen göras.

Miljöförvaltningens bedömning om delmålet bör skärpas eller på annat sätt revideras

I dagsläget finns ingen anledning att vare sig skärpa eller revidera delmålet men en ny utvärdering av detta bör göras efter nollmätningen enligt beskrivningen ovan.

Vad olika nämnder rapporterat att de gjort för att uppnå delmålet (en sammanfattning)

De flesta nämnder och bolag har inte gjort någon rapportering i ILS trots att de troligen är berörda av delmålet eftersom nästan alla nämnder och bolag använder kemiska produkter (t.ex. städprodukter, drift- och underhållskemikalier etc.) i någon utsträckning. Att identifiera om de produkter som används innehåller utfasnings- eller riskminskningsämnen är svårt utan ett kemikaliehanteringssystem, varför bristen på rapportering inte är konstig. Socialnämnden, idrottsnämnden och Skärholmens stadsdelsnämnd har alla rapporterat att de avser ansluta till kemikaliehanteringssystemet då det finns tillgängligt.

Trafiknämnden ställer miljökrav på entreprenörer och kontroller genomförs. Nämnden rapporterar också entreprenörers användning av kemikalier i sitt ärendehanteringssystem. Även Stockholm Parkering ställer krav i samband med upphandling och kontrakt på att samtliga produkter som levereras till bolaget inte får innehålla utfasningsämnen.

Stockholm Globe Arena Fastigheter har som målsättning att 90 % av de kemiska produkter som används för drift och underhåll av anläggningarna och ska vara fria från utfasningsämnen enligt KEMI:s kriterier (dock inte stadens kriterier). För 2016 var utfallet 100 %.

Miljöförvaltningens bedömning av vad som skulle behöva göras ytterligare för att nå delmålet och vilken nämnd eller bolag som borde ansvara för respektive åtgärd

För att nå delmålet behöver miljö- och hälsoskyddsnämnden under 2017 fortsätta arbetet med att informera om och hjälpa till att implementera kemikaliehanteringssystemet i alla nämnder och bolag som använder märkningspliktiga kemiska produkter.

De nämnder och bolag som använder märkningspliktiga kemiska produkter behöver utse en eller flera lokala administratörer som kan administrera användningen av systemet i den egna förvaltningen/bolaget. Samt utse användare i respektive verksamhet som kan sköta registreringen av kemikalierna i systemet.

Statu s	Indikator	Enhet	Utfall 2016	Utfall 2017	Utfall 2018	Utfall 2019
	Antalet kemiska produkter som innehåller utfasningsämnen och som används i stadens verksamheter	Miljö- och hälsoskyddsnämnden				

Miljöprogram - delmål:

5.5 Förekomst av hälsofarliga kemikalier i förskolemiljön ska minska

Målet bedöms helt uppfyllas under programperioden
(Miljö- och hälsoskyddsnämnden)

Analys

Miljöförvaltningens samlade prognos om delmålet verkar kunna uppnås till 2020

Som målet är skrivet – att förekomsten ska minska – är det principiellt svårt att bedöma om det kommer att kunna nås, eftersom vi inte vet hur stor förekomsten var vid programmets början och inte hur stor den är nu. Åtgärderna som finns beskrivna under ”Delmålet kan nås genom att” bedöms ändå innebära att förekomsten kommer att minska. Stadsdelarna har gripit sig an arbetet med stor intensitet även om vi som uppföljningsansvariga har anledning att ifrågasätta om man verkligen kommit så långt i genomförandet som man rapporterar. Miljöförvaltningens löpande kontakter med stadsdelarna och användarstatistiken från webbutbildningen för kemikaliesmart förskola tyder på att man möjligen inte kommit riktigt så långt överallt. Om genomförandet av åtgärderna på nivå 1 i vägledningen följs av åtgärder på nivå 2, och om även alla andra berörda förvaltningar och bolag (främst i egenskap av fastighetsägare) sätter lika stort fokus på frågan finns goda chanser att förekomsten av hälsofarliga ämnen kommer att ha minskat till 2020.

Miljöförvaltningens bedömning om delmålet bör skärpas eller på annat sätt revideras

Två av punkterna under ”Delmålet kan nås...” pekar på fastighetsägarens ansvar. Ansvar för hos förvaltningar och bolag i egenskap av fastighetsägare skulle kunna förtydligas genom att de lyfts fram som genomförandeansvariga. I första hand gäller det SISAB som är fastighetsägare för cirka 50 % av de kommunala förskolorna.

Vad olika nämnder rapporterat att de gjort för att uppnå delmålet (en sammanfattning)

De stadsdelsförvaltningar som har rapporterat om delmålet skriver att förskolorna har genomfört åtgärder enligt nivå 1 i Vägledning för kemikaliesmart förskola, inklusive att personalen har genomgått webbutbildningen. I rapporteringen av indikatorn anger alla stadsdelar utom en att alla förskolor har genomfört alla dessa åtgärder. När vi pratar med dem får vi en delvis annan bild – då heter det snarare att man har påbörjat arbetet, och när vi tittar på användarstatistiken för webbutbildningen ser det inte ut som att alla förskolor har slutfört den, även om många har det.

Miljöförvaltningens bedömning av vad som skulle behöva göras ytterligare för att nå delmålet och vilken nämnd eller bolag som borde ansvara för respektive åtgärd

De förvaltningar som äger fastigheterna som förskolorna ligger i behöver engageras mer i arbetet. I dagsläget är det framförallt SISAB som är aktiva.

För att på ett kvalitativt sätt kunna uttala sig om hur arbetet fortskrider behövs en mer riktad uppföljning av vad som genomförts på förskolorna och av fastighetsägarna. En första genomgång av ett urval av förskolor kommer att göras inom ramen för tillsynen under 2017, men för ett mer heltäckande svar behövs en mycket mer detaljerad och allmän genomgång, som lämpligen kombineras med en fördjupad vägledning för ansvariga på plats.

Flera stadsdelar lyfter behovet av uppföljning av upphandlade städentreprenaders rutiner och kemikalieanvändning. Detta är även något som miljöförvaltningen har noterat i tillsynen.

Nivå 1 i vägledningen innehåller främst sådana åtgärder som kan göras utan stora ekonomiska satsningar. För att arbetet i enlighet med delmålet ska gå vidare med de åtgärder som finns på senare nivåer pekar flera stadsdelar på behovet av ekonomiska satsningar.

Miljöprogram - delmål:

6.1 Radonhalten inomhus ska vara <200 Bq/m³ luft i flerbostadsfastigheter och lokaler för arbetsplatser och undervisning

Målet bedöms delvis uppfyllas under
programperioden (Miljö- och hälsoskyddsnämnden)

Analys

Miljöförvaltningens samlade prognos om delmålet verkar kunna uppnås till 2020

Miljöförvaltningens samlade prognos är att delmålet i huvudsak kommer att uppnås till 2020. Reservation finns för att det i vissa byggnader med höga halter krävs att utförda åtgärder får avsedd effekt för att målet som helhet ska kunna uppnås.

Miljöförvaltningens bedömning om delmålet bör skärpas eller på annat sätt revideras
Delmålet behöver inte revideras.

Vad olika nämnder rapporterat att de gjort för att uppnå delmålet (en sammanfattning)

Arbetslokaler, Fastighetskontoret: Enligt fastighetskontorets uppgifter ska de uppnå att totalt 84 % av fastigheterna är radonmätta vid 2017 års utgång. T.o.m. år 2016 hade 54 % radonmätts. Miljöförvaltningens bedömning är att delmålet kommer att klaras om fastighetskontoret fortsätter i samma takt som hittills. Mätningar behöver utföras senast under mätsäsongen 2018/2019 för att det även ska finnas utrymme för ev. kontrollmätningar och mer omfattande åtgärder.

Undervisningslokaler, SISAB: 90 % är klara. Resterande 10 % har höga halter och ska åtgärdas (alt. ombyggnad/renovering eller ändrad verksamhet). Miljöförvaltningen bedömer att SISAB arbetar kontinuerligt med radonmätningar och åtgärder. Bedömningen är att delmålet kommer att klaras om arbetet fortsätter i samma takt som hittills.

Flerbostadsfastigheter: Bedömningen är att delmålet kommer att klaras om vidtagna åtgärder får avsedd effekt. Återstående mätningar behöver utföras senast mätsäsongen 2018/2019 för att det även ska finnas utrymme för ev. kontrollmätningar och mer omfattande åtgärder. Genomförandeansvariga är:

- Micasa (flerbostadsfastigheter): 94 % av byggnaderna är klara. Samtliga byggnader har kontrollerats men några har höga halter. Åtgärder pågår och miljöförvaltningens bedömning är att Micasa kommer att klara sin del av delmålet om åtgärderna ger önskad effekt.
- Familjebostäder (flerbostadsfastigheter): 90 % av fastigheterna är klara. De behöver utföra återstående mätningar senast mätsäsongen 2018/2019 för att det även ska finnas utrymme för ev. kontrollmätningar och mer omfattande åtgärder.
- Svenska bostäder (flerbostadsfastigheter): 96 % av byggnaderna är klara. Bedömningen är att de kommer att klara delmålet om arbetet fortsätter i samma takt som hittills.
- Stockholmshem (flerbostadsfastigheter): 86 % av fastigheterna är klara. Deras plan är att mäta 9 % av beståndet år 2017. Bedömningen är att de kommer att klara delmålet om åtgärderna ger önskad effekt och de fortsätter att mäta i samma takt som hittills.

Miljöförvaltningens bedömning av vad som skulle behöva göras ytterligare för att nå delmålet och vilken nämnd eller bolag som borde ansvara för respektive åtgärd

Resterande mätningar av byggnader som inte tidigare kontrollerats behöver ske senast under mätsäsongen 2018/2019 för att det även ska finnas utrymme för ev. kontrollmätningar och mer omfattande åtgärder.

Miljöprogram - delmål:

6.3 Bullernivåerna inomhus ska minska

Målet bedöms helt uppfyllas under programperioden
(Miljö- och hälsoskyddsnämnden)

Analys

Miljöförvaltningens samlade prognos om delmålet verkar kunna uppnås till 2020

Miljöförvaltningens samlade bedömning är att delmålet totalt sett kommer att uppnås.

För skolor och förskolor fortsätter miljöförvaltningen arbetet med kontroll av ljudnivåer vid ordinarie riktad tillsyn och särskilda bullerprojekt. Ljudnivåerna inventeras härutöver inom ramen för egenkontrollen av fastighetsägaren (SISAB). Vad gäller flerbostadshus handlägger miljöförvaltningen aktivt inkomna klagomålsärenden rörande buller så att bullerstörningar som bedöms utgöra olägenhet för människors hälsa undanröjs. Trafikkontoret arbetar fortlöpande med att lämna bidrag för fasadåtgärder vid höga bullernivåer från trafik i enlighet med stadens åtgärdsprogram för buller. Härutöver arbetar staden med bullerdämpande vägbeläggning, bullerskärmar och begränsning av dubbdäcksanvändning. I detaljplanearbetet säkerställs att nybyggnadsprojekt projekteras med god ljudklassning, dvs. god ljudisolering.

Miljöförvaltningens bedömning om delmålet bör skärpas eller på annat sätt revideras

Miljöförvaltningen anser inte att det finns skäl till att skärpa eller på annat sätt revidera delmålet.

Vad olika nämnder rapporterat att de gjort för att uppnå delmålet (en sammanfattning)

Trafiknämnden har under året fortsatt att arbeta med att erbjuda ekonomisk kompensation för fönsterbyten vid särskilt utsatta gator. Detta resulterar i att bullerstörningar från trafiken minskar och de boendes inomhusmiljö förbättras. Kontoret arbetar även för att begränsa användningen av dubbdäck på stadens gator. Vidare fortsätter arbetet med upprättande av bullerskärmar samt beläggningsarbeten (ljuddämpande vägbeläggning).

Trafikkontoret har tillsammans med miljöförvaltningen inventerat de gator och sträckor som är mest bullerutsatta i Stockholm. Inventeringen har resulterat i att ca 4 000 fönster på de sex mest utsatta sträckorna behöver få förnyat bidrag till bullerdämpande fönsteråtgärder, samt att ca 10 km väg bör åtgärdas med mer ljuddämpande beläggning. Ytterligare aktiviteter inkluderar bl.a. en workshop kring beläggningar, inventering och utredningar kring rekreationsområden och inventering av befintliga skärmar.

Sedan 1970 har ca 58 000 fönster i Stockholm åtgärdats genom det så kallade fönsterprogrammet. Syftet med programmet är att minska störningar från trafikbuller inomhus i bostäder. Genom programmet ska samtliga fastigheter i Stockholm med en ekvivalent ljudnivå vid fasad över 62 dBA ljudnivå ha erbjudits bidrag för olika typer av fönsteråtgärder. Kravet har varit att de vidtagna åtgärderna ska ge en dämpning om minst 37 dB för att bidrag ska erhållas. Det innebär att samtliga bostäder som mottagit bidrag ska ha en ljudnivå om ca 30 dBA inomhus efter åtgärd. Bostäder byggda efter 1980 bör klara 30 dBA ekvivalent ljudnivå inomhus enligt Boverkets byggregler. Mot bakgrund av detta gör trafikkontoret en bedömning att i princip alla fastigheter som mottagit bidrag samt alla bostäder byggda efter 1980 idag har ljudnivåer inomhus om ca 30 dBA eller lägre.

Andel bostäder i befintliga flerbostadsfastigheter som beräknas klara 30 dBA inomhus. Årsmålet är 85 procent och periodens utfall var 85 procent.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden Under året har ett bullerprojekt utförts på totalt 111 förskolor inom staden. Syftet med projektet har varit att utvärdera ljudnivåerna från fasta installationer och följa upp eventuella överskridanden. Projektet har resulterat i att ljudnivåerna kommer att följas upp på totalt 75 procent av förskolorna där Folkhälsomyndighetens allmänna råd om riktvärden för buller inomhus överskrids. Detta projekt kommer fortgå under 2017. Utöver bullerprojektet inspekteras ljudnivåer från fasta installationer regelbundet på ca 400 skolor och förskolor årligen i samband med den ordinarie riktade tillsynen. Tillsynsarbetet under 2016 har resulterat i att 86 stycken skolor/förskolor fått en förbättrad inomhusmiljö avseende buller under 2016.

Vad gäller bullernivåer i privatbostäder/flerbostadshus arbetar miljö- och hälsoskyddsnämnden aktivt med att handlägga inkomna klagomålsärenden rörande buller. Det bedrivs också riktad tillsyn mot fastighetsägaren där buller är en fråga som lyfts. Den riktade tillsynen mot fastighetsägare sker på två olika sätt. Dels genom riktad tillsyn mot utvalda fastighetsägare i Stockholm där egenkontrollen kontrolleras. Dels också genom en ny metod för riktad tillsyn sedan 2016 där syftet är att hitta fastighetsägare i stadsdelar med befarat eftersatt underhåll och där det kan finnas problem och brister i bostäder på grund av detta.

SISAB inventerar buller från fasta installationer i samband med OVK för att kunna åtgärda eventuella problem. Andelen förskolor som uppmätt installationsbuller under 2016 och som åtgärdats eller blivit föremål för en tidsatt tidsplan är 98 procent (årsmål 100 procent). Detta avser förskolor som vid OVK-kontroll har uppmätta ljudnivåer över 35 decibel. Ärenden som inkom till SISAB sent i december har ännu inte fått någon tidsplan för åtgärd, vilket gör att årsmålet inte nås.

Miljöklassade byggnader Andel av stadens byggnader som är miljöklassade periodens utfall 0,67 procent, årsmål 0,5 procent.

Andel av nybyggnadsprojekt som miljöcertifierats. Periodens utfall 100 procent. Årsmål 100 procent. Enligt beslut ska alla nybyggnadsprojekt miljöcertifieras, nivå Silver enligt miljöbyggnad. Genomförandeansvariga är:

Svenska Bostäder God ljudklassning är ett krav i Svenska Bostäder tekniska regler och implementeras i nybyggnadsprojekten i ordinarie arbete. Andel av stadens byggnader som är miljöklassade periodens utfall 0,32 procent, årsmål 0,2 procent.

Familjebostäder Andel av stadens byggnader som är miljöklassade periodens utfall 0,27 procent, årsmål 0,27 procent.

Micasa Fastigheter i Stockholm AB Andel av stadens byggnader som är miljöklassade periodens utfall 0 procent, årsmål 0,8 procent.

Miljöförvaltningens bedömning av vad som skulle behöva göras ytterligare för att nå delmålet och vilken nämnd eller bolag som borde ansvara för respektive åtgärd
Inga ytterligare åtgärder föreslås.